

Zdania okolicznikowe celu

- [Zdania okolicznikowe celu](#)

A marble bust of Julius Caesar, showing him with a full head of curly hair, looking slightly to the left. He is wearing a toga draped over his left shoulder. The background is dark.

Zdania okolicznikowe celu

Autor nieznany, „Popiersie Juliusza Cezara”, Muzeum Historii Sztuki, Wiedeń, Austria, wikimedia.org, domena publiczna

Ważne daty

ok. 250r. p.n.e.-ok. 184 r. p.n.e. – lata życia Plauta;

106r. p.n.e.-43 r. p.n.e. – lata życia Cyncerona;

102 r. p.n.e.-44 r. p.n.e. – lata życia Juliusza Cezara;

59r. p.n.e.-17 r. n.e. – lata życia Liwiusza;

ok. 4r. p.n.e.-65 r. n.e. – lata życia Seneki Młodszego.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

2. zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

5) następujące typy zdań podrzędnych w języku łacińskim: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny, warunku, celu i skutku, zdania dopełnieniowe;

3. zna i rozpoznaje formy morfologiczne i strukturę składniową tłumaczonego tekstu;

7. zna zasady tworzenia spójnego i zgodnego z polską normą językową przekładu z języka łacińskiego na język polski;

Nauczysz się

rozpoznawać zdania podrzędne okolicznikowe celu;

tworzyć odpowiednie formy koniunktywu w zdaniach podrzędnych okolicznikowych celu;

tłumaczyć zdania podrzędne okolicznikowe celu.

Zdania okolicznikowe celu

Zdania okolicznikowe celu wyrażają cel lub intencję czynności, która wyrażona została w zdaniu nadrzędnym. Zdania te tworzone są podobnie jak zdania dopełnieniowe, ich podstawowym spójnikiem jest *ut/uti* (tzw. *ut finale*) – aby, ażeby. Innymi spójnikami zdań celowych są: *ne* – żeby nie, *neve (neu)* – i aby nie, *quo* (ze stopniem wyższym przysłówka, np. *quo melius* – aby tym lepiej), *quominus* – aby tym mniej. Orzeczenie pojawia się w formie *coniunctivus praesentis* lub *coniunctivus imperfecti*, zgodnie z następstwem czasów. Na przykład:

Zdanie główne: <i>indicativus praesentis</i> , <i>futuri</i> , <i>futuri II</i> . Zdanie podrzędne: <i>coniunctivus praesentis</i> .	Veniō , ut te adiuvem .	Przychodzę, żeby Ci pomóc.
Zdanie główne: <i>indicativus imperfecti</i> , <i>perfecti</i> , <i>plusquamperfecti</i> . Zdanie podrzędne: <i>coniunctivus imperfecti</i> .	Venī , ut tē adiuvārēm .	Przyszedłem, żeby Ci (wtedy) pomóc.

W języku łacińskim znaczenie **zdanie celowe** mogą mieć również zdanie względne. W takim przypadku rozpoczynający je zaimek względny przetłumaczmy jako spójnik zdania celowego (np. qui = ut is – aby on). Orzeczenie zdanie względnego będzie w takiej sytuacji w koniunktywie. Zobacz:

Rōmulus lēgātōs mīsit, quī societātem peterent. – *Romulus wysłał posłów, aby oni starali się o przymierze.* (Liwiusz)

Polecenie 1

Po kliknięciu w migający punkt na ilustracjach przeczytaj przykłady zdań, zwróć uwagę na użyte formy czasownika zarówno w zdaniu głównym, jak i w zdaniach podrzędnych okolicznikowych celu.

Autor nieznany, „Popiersie Juliusza Cezara”, Muzeum Historii Sztuki, Wiedeń, Austria, online-skills, CC BY 3.0

Juliusz Cezar– syn Gajusza Juliusza Cezara Starszego i Aurelii Kotty. Rzymski polityk, wódz, dyktator i pisarz.

Autor nieznany, „Pomnik Marka Tulliusza Cyncerona jako prawnika”, XIX w., Pałac Sprawiedliwości, Rzym, Włochy, online-skills, CC BY 3.0

Marek Tulliusz Cynceron– pisarz, mówca, polityk, dowódca wojskowy, filozof, prawnik i kapłan rzymski.

Autor nieznany, „Podobizna Plauta”, kolekcja prywatna, online-skills, CC BY 3.0

Plaut– rzymski komediopisarz, jeden z najstarszych (obok Katona Starszego) pisarzy rzymskich, których utwory zachowały się w czymś więcej niż fragmentach, a przy tym jeden z dwóch (obok Terencjusza) komediopisarzy rzymskich, których komedie znamy z autopsji.

Autor nieznany, „Popiersie Seneki”, XVII w., Muzeum Prado, Madryt, Hiszpania, online-skills, CC BY 3.0

Lucjusz Anneusz Seneka– retor, pisarz, poeta, filozof rzymski, zwany Filozofem, syn Seneki Starszego (Seneca Maior) zwanego Retorem (Seneca Rhetor). Stoik, piewca heroicznej etyki. Jego filozofia wywarła znaczny wpływ na chrześcijaństwo.

Autor nieznany, „Podobizna Tytusa Liwiusza”, kolekcja prywatna, online-skills, CC BY 3.0

Tytus Liwiusz – rzymski historyk pochodzący z miasta Patavium (dziś Padwa). Autor monumentalnego dzieła o historii Rzymu. Z wykształcenia nauczyciel retoryki. Całe życie zajmował się nauczaniem retoryki i pisanem

Ćwiczenie 1

Na podstawie polskich tłumaczeń połącz zdania nadrzędne ze zdaniami podrzędnymi celowymi.

Pozostawił w przedsionku straż, by nikt nie mógł wejść do kurii. (Liwiusz) - Praesidium in vestibulō reliquit .

Przyszedłem, aby nieść pomoc. (Plaut) - Venī .

Po to służymy prawom, abyśmy mogli być wolni. (Cyceron) - Lēgibus idcirco omnēs servimus .

ut auxilium feram

ut liberī esse possimus

nē quis adire cūriam posset

Ćwiczenie 2

Dopasuj łacińskie zdania celowe do odpowiednich tłumaczeń.

Puer litterās discīt ut mox librōs legere possit.

Złodziej zabrał pieniądze nocą, by go nikt nie widział.

Dominus servōs mīserat ut cibum in castra portārent.

Wódz wysłał posłów, by zabiegali o pokój.

Latrō nocte pecūniam ēripuit nē quis eum vidēret.

Chłopiec poznaje litery, by wkrótce móc czytać.

Imperātōr nūntiōs mīsit ut pācem petant.

Pan wysłał służących, by przynieśli do obozu jedzenie.

Puer et soror eīus in silvā latēbant nē ā mātrem vidērentur.

Chłopiec i jego siostra ukrywali się w lesie, żeby ich matka nie zobaczyła.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij poniższe zdania odpowiednimi spójnikami, by uzyskać wskazane w języku polskim znaczenie.

Summā nocte venit uxōrem vidēret. - Przyszedł późną nocą, by zobaczyć się z żoną.

Summā nocte venit uxōrem vidēret. - Przyszedł późną nocą, by nie zobaczyć się z żoną.

Polecenie 2

Przeczytaj tekst łaciński, zwróć uwagę na zawarte w nim zdania podrzędne okolicznikowe celu. Następnie wykonaj ćwiczenia.

Aliquandō C. Iūlius Caesar nāvem cōnscendit, ut Rhodum īnsulam peteret atque apud Apollonium Molōnem, clārissimum magistrum, artem rhētoricam disceret. Sed pīrātās nōn fugit. Quī īnsidiās parāvērunt, ut nāvigantem dē imprōvisō opprimerent. Iam Caesar prope Asiae ōram erat, cum subitō pīrātae appāruērunt et nāvem eius cēpērunt. Sed ipsī permīsērunt, ut magnā pecuniā redimerētur. Tum Caesar ad servōs: „Properātē - inquit - ad finitimās cīvitatēs, ut pecūniā apportētis”. Multīs talentīs redēptus mox pīrātās comprehendit et suppliciō eōs affēcit.

Na podstawie: O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, *Język łaciński, Podręcznik dla lektorów szkół wyższych*, Warszawa 2006.

Tłumaczenie

Ćwiczenie 4

Uzupełnij poniższe zdania odpowiednimi formami spośród poniższych:

Caesar nāvem , ut Rhodum īnsulam peteret.

ad finitimās cīvitatēs, ut pecūniā apportētis.

Pīrātae īnsidiās , ut nāvigantem opprimerent.

Caesar Rhodum ut artem rhētoricam disceret.

parāvērunt

petīvit

Properātē

cōnscendit

Ćwiczenie 5

Na podstawie poprzedniego zadania wpisz w wolne miejsca odpowiednie formy czasownika. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika łacińsko-polskiego.

Pīrātae īnsidiās parant, ut nāvīgantem . (opprimo, essi, essum, 3)

Caesar Rhodum petit ut artem rhētoricam . (disco, didici, 3)

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Uzereguj chronologicznie poniższe wydarzenia z przeczytanego tekstu o Juliuszu Cezarze i piratach.

Caesar servōs mittit ut pecūniam apportent.

Aliquandō C. Iūlius Caesar nāvem cōnscendit.

Pīrātae nāvem cēpērunt.

Pīrātae īnsidiās parāvērunt.

Ćwiczenie 8

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐ Pīrātae nāvem prope oram Asiae cēpērunt.

☐ Caesar dux pīrātārum erat.

☐ Caesar apud clārissimum magistrum artem rhētoricam discere voluit.

☐ Caesar nāvem cōnscendit, ut Dēlum īnsulam peteret.

Ćwiczenie 9

Korzystając z podanych form podstawowych uzupełnij właściwą formą czasownika w nawiasie. Król przychodzi, żeby zobaczyć królową.

Rēx venit ut rēgīnam . (videō, vidēre)

Ćwiczenie 10

Korzystając z podanych form podstawowych uzupełnij właściwą formą czasownika w nawiasie. Buduje most, abyśmy tym łatwiej mogli przekroczyć rzekę.

Pontem aedificat quō facilius flūmen trānsire . (possum, posse)

Ćwiczenie 11

Korzystając z podanych form podstawowych uzupełnij właściwą formą czasownika w nawiasie. Posłowie zostali wysłani do króla, aby wszystko opowiedzieli.

Nūntiī ad rēgem missi sunt quī omnia . (narro, narrāre)

Ćwiczenie 12

Korzystając z podanych form podstawowych uzupełnij właściwą formą czasowników w nawiasie. Przybywamy, aby cię pozdrowić.

ut tē . (venio, venīre; saluto, salutāre)

Ćwiczenie 13

Korzystając z podanych form podstawowych uzupełnij właściwą formą czasownika w nawiasie. To uczynił, aby uratować miasto.

Haec fēcit ut urbem . (servo, servāre)

Słowniki

Słownik pojęć

Zdanie celowe

typ zdania podrzędnego okolicznikowego, wyrażający cel lub intencję czynności, która wyrażona została w zdaniu nadrzędnym.

Zdanie względne

każde zdanie podrzędne, które wprowadzone jest przez zaimek względny (*który, która, które*).

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Galeria dzieł sztuki

Autor nieznany, „Popiersie Juliusza Cezara”, Muzeum Historii Sztuki, Wiedeń, Austria, wikimedia.org, domena publiczna

Bibliografia

O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, *Język łaciński, Podręcznik dla lektorów szkół wyższych*, Warszawa 2006.

J. Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Warszawa 2013.

H. Wolanin, *Gramatyka opisowa klasycznej łaciny w ujęciu strukturalnym*, Kraków 2012.

H. Ørberg, *Lingua Latina per se illustrata. Pars I: Familia Romana*, Grenaa 2003.

A. Świderkówna (red.), *Słownik pisarzy antycznych*, Warszawa 2001.